

Юлія Юхновська, к. е. н., докторант

Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Україна

КОМПЛЕКСНИЙ МЕТОД ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Yuliia Yukhnovska, PhD in Economics, ScD candidate

Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Ukraine

COMPLEX METHOD FOR EVALUATION OF EFFICIENCY OF THE TOURIST INDUSTRY POTENTIAL

The article examines the process of assessing the tourism potential of a country (region). There is a need to assess the existing tourist potential of the country. The main problems of integrated estimation of potential of tourist resources are revealed. The main factors characterizing the tourist attractiveness of the regions of Ukraine are summarized and characterized. There are certain advantages and disadvantages of the methods available in the scientific literature for assessing the tourism potential of the region. The proposed groups of factors that need to be taken into account in the integrated assessment of the potential of the tourism industry in the region, namely: Historical and cultural heritage, Natural-recreational conditions and resources, infrastructure, information, finances, investments, management, social conditions, staffing, environmental conditions and architectural-esthetic conditions.

Keywords: complexity, method, approach, potential of tourism industry, evaluation, region, potential effectiveness.

Постановка проблеми. Головним завданням сьогодні в розвитку туристичної галузі та важливою передумовою її планування на національному та регіональному рівнях є оцінка потенціалу туристичної галузі та його розвитку. Відсутність єдиної признаної системи оцінювання туристичного потенціалу галузі, унеможливорює об'єктивно оцінити весь потенціал туристичної галузі України та регіонів зокрема; негативно впливає на залучення інвесторів, які допоможуть у відновленні та модернізації туристичної інфраструктури туристичної галузі країни та її регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питанням методів оцінки ефективності потенціалу туристичної галузі присвячено багато вітчизняних та зарубіжних досліджень. В своїх дослідженнях освідчували ці питання такі вчені, як: Д.І.Басюк та Р.В. Корж¹, В.Г. Герасименко², А.В. Дроздов³, Г.Н. Захаренко⁴, І.В. Зорін⁵, Г.І. Михайличенко⁶, О.І. Мороз

¹ Корж, Н.В., Басюк, Д.І. (2017). *Управління туристичними дестинаціями: підручник*. Вінниця: Едельвейс і К.

² Герасименко, В.Г. (ред.) (2016). *Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія*. Одеса: ОНЕУ.

³ Дроздов, А.В. (1999). Экотуризм: определения, принципы, признаки, формы. *Актуальные проблемы туризма. Перспективы развития туризма в южном Подмоскowie: сб. докл. и тез. сообщений научно-практ. конференции*. Москва, 122-129.

⁴ Захаренко, Г.Н. (2011). Современные подходы к оценке туристского потенциала. *Вестник Национальной академии туризма*, 3, 22-26.

⁵ Зорин, И.В., Квартальнов, В.А. (2003). *Энциклопедия туризма*. Москва: Финансы и статистика.

⁶ Михайличенко, Г.І. (2013). Туристичний потенціал: методи оцінювання та інноваційний розвиток. *Проблеми економіки*, 1, 115-123.

та А.А. Терехух¹, Н.В. Святохо², В.Ф. Семенов³, І.Г. Смирнов⁴ та багато інших. Наукові праці Л.І. Вишневецької⁵, Л.В. Дробиш⁶, Г.П. Скляра⁷, Ю.В. Карпенка⁸ присвячені дослідженню питань оцінювання, виявлення тенденцій та перспектив розвитку туризму в Україні, визначення особливостей розвитку відносин власності у сфері туризму в умовах модернізації економіки присвячені наукові праці та ін. Але, незважаючи на велику кількість досліджень цього питання, не розкритим є питання розробки єдиної методики оцінювання ефективності потенціалу туристичної галузі країни та її регіонів. Тому питання оцінки туристичного потенціалу потребує подальшого дослідження.

Завдання даної статті є проаналізувати існуючі методи оцінки ефективності потенціалу туристичної галузі та запропонувати оптимальний метод оцінки туристичного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Комплексним підходам в останній час приділяється достатньо багато уваги як вітчизняними, так й іноземними науковцями. Узагальнюючи результати їх досліджень, треба відзначити, що принципово «комплексність» розглядається в контексті оцінки туристичних ресурсів без урахування туристичної інфраструктури та з урахуванням інфраструктури туризму^{9,10,11}.

Таким чином, на основі опрацьованих джерел ми можемо зробити узагальнення, що основною проблемою у комплексному оцінюванні потенціалу туристичних ресурсів є їх розмежування під час оцінювання.

Для того, щоб врахувати усю багатогранність туристичної діяльності на певній території, необхідно вибрати систему показників, яка б дозволила не лише кількісно оцінювати її складові, але й забезпечувала б прогноз розвитку усіх сторін процесу підвищення туристичної привабливості території. На сьогодні не існує науково-обґрунтованого комплексного показника, за яким можна визначити рівень туристичної привабливості території. Така система чи узагальнюючий показник повинні бути зручні для практичного використання. Тому, за можливості, для формування системи показників оцінювання туристичної привабливості території доцільно спиратися на діючу державну статистичну систему, щоб було достатньо інформації та кількісне відображення параметрів не вимагало зміни системи показників.

Взагалі суть маркетингових досліджень туристичного потенціалу якої-небудь області, полягає у визначенні ефективності використання ресурсів, у визначенні потенційної спроможності конкурувати на ринку, виставляючи всі свої пропозиції на ринок, і у визначенні попиту на ці пропозиції. Адже навіть маючи чудові природно-кліматичні, культурно-історичні ресурси, можна мати низький рівень попиту, це означає, що маркетингова стратегія чітко не визначена й що туристична галузь не є пріоритетною галуззю регіону.

Крім того, на конкурентну боротьбу в туристичній сфері регіонів впливає попит на туристичні послуги, сезонність, поява конкуруючих підприємств в інших регіонах (відмінність застосування

¹ Терехух, А.А., Мороз, О.І. (2016). Оцінювання туристичного потенціалу дестинацій. *Актуальні проблеми економіки*, 7 (181), 335-343.

² Святохо, Н.В. (2007). Концептуальные основы исследования туристского потенциала региона. *Экономика и управление*, 2, 30-36.

³ Семенов, В.Ф. (ред.) (2012). *Управління регіональним розвитком туризму*. Одеса-Сімферополь: АРІАЛ, 9.

⁴ Смирнов, І.Г. (2009). Логістичне оцінювання рекреаційно-туристичних об'єктів та ресурсів (в контексті логістичної моделі сталого розвитку туризму). *Велика Волинь: науковий збірник*, 42, 239-246.

⁵ Скляр, Г.П., Дробиш, Л.В., Вишневецька, Л.І. (2017). Статистичні показники розвитку сфери туризму в Україні: напрями удосконалення та гармонізація з міжнародними стандартами. *Економічний вісник Донбасу*, 2 (48), 157-162.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Карпенко, Ю.В. (2017). Особливості розвитку відносин власності у сфері туризму в умовах глобалізації. *Вісник економічної науки України*, 2, 59-67.

⁹ Руденко, В. П. (2009). Сучасні проблеми еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України. *Геоінформатика*, 4, 38-42. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/geoinf_2009_4_6>. (2019, березень, 13).

¹⁰ Ушакова, Е. О., Золотарев, И. И., Вдовин, С. А. (2014). *Методологические основы оценки ресурсов развития туризма региона : монография*. Новосибирск: СГГА.

¹¹ Goeldner, C.R., McIntosh, R.W. (2003). *Tourism-principles, practices, philosophies*. N.Y.: Wiley and Sons.

стратегій), наявність кваліфікованого персоналу. Автором на основі аналізу літературних джерел^{1,2,3} узагальнено та охарактеризовано основні фактори, що характеризують туристичну привабливість регіонів України:

- екологічний – загальний екологічний стан, що склався у регіоні та характеризується такими показниками: наявність природних ресурсів, екологічна складова та кліматичні умови, ризики катастроф, рівень розвитку сільського господарства, об'єми споживання свіжої води, скидання забруднених зворотних вод без очищення або недостатньо очищені природні поверхневі водні об'єкти, викиди забруднюючих речовин до атмосфери;

- політичний – показники, що містять у собі інформацію щодо правого регулювання розвитку туристичної діяльності в країні, рівня криміногенності;

- економічний – показники, що відображають рівень інфляції, безробіття, прибутки та ціни на туристичні товари і послуги, обсяг інвестицій в основний капітал, відображає вклад туристичної сфери у макроекономічних показниках;

- інфраструктура – показник, що свідчить про стан автошляхів і зв'язку, готельних комплексів, закладів харчування та проведення дозвілля, застосування комп'ютерних технологій, мережі Інтернет, комунікаційних технологій, транспорту (швидкісні поїзди, пароми, літаки);

- соціальний – показники, що характеризують демографічний стан у регіоні та країні: рівень природного приросту, наявність субкультур у регіоні та країні в цілому, кількість безробітного населення до працездатного, працездатного та непрацездатного віку;

- культурний – кількість загальноосвітніх навчальних закладів, ВНЗ, книжковий фонд бібліотек, кількість місць для глядачів у залах демонстрування фільмів, кількість місць у клубних закладах.

Наявність зазначених факторів зумовлює необхідність можливості оцінювання туристичної привабливості відповідних територій для виявлення найперспективніших напрямів розвитку туристичної сфери, що дозволить сформувати у майбутньому ефективну стратегію розвитку туризму в регіонах, підтримуючи та стимулюючи на державному рівні.

Доцільність та необхідність кількісного оцінювання туристичної привабливості на рівні країни, сфери чи певного регіону пояснюється виявленням тих територій, стимулювання розвитку яких призведе до можливості отримання якнайшвидших економічних результатів – сукупності ефектів.

При оцінюванні туристичного потенціалу слід урахувувати всю сукупність внутрішніх (ендогенних) і зовнішніх (екзогенних) факторів, що обумовлюють пріоритети й перспективи розвитку туризму на даній території.⁴

Група внутрішніх факторів, що безпосередньо визначають ефективність туризму, містить у собі: рівень розвитку інфраструктури туризму; ступінь налаштованості населення подорожувати в будь-який час року; номенклатуру пропонованих населенню видів туризму й роботу з різними ринковими сегментами попиту; кадрове забезпечення туристського бізнесу; наявність структур, які оптимізують діяльність туристичних фірм і забезпечують захист прав мандрівників.

У групу зовнішніх факторів входять:

1. Фактори, що визначають туристський потенціал регіону і його атрактивність:

- природно-географічні й кліматичні умови;
- історико-культурний потенціал.

2. Фактори, що побічно впливають на туризм, а саме:

- соціально-демографічні;
- соціально-економічні й політичні;
- науково-технічні фактори;
- соціально-культурні фактори.

¹ Любіцева, О.О. (2002). *Ринок туристичних послуг*. Київ: Альтапрес.

² Мокляк, А. (2004). Туристські ресурси для потреб іноземного туризму в Україні (в контексті українсько-польських туристичних зв'язків): *дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата географічних наук*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

³ Савчук, Л.Н., Сокиринская, И.Г. (2000). Информационно-аналитическая система оценки инвестиционной привлекательности предприятий. *Персонал*, 1 (55), 138-141.

⁴ Смаль, І.В. (2002). *Основи географії рекреації і туризму: Навчальний посібник*. Запоріжжя, 107.

Перелічені фактори можуть справляти як позитивний, так і негативний вплив на розвиток туризму. Розвиток туризму можуть стримувати такі фактори, як економічні кризи, мілітаризація економіки, зріст зовнішньої заборгованості, політична нестабільність, зростання цін на предмети споживання, безробіття, страйки, криміногенна обстановка, фінансова нестабільність (інфляція, стагнація валют), скорочення обсягів особистого споживання, неблагополуччя екологічної ситуації, жорсткість візових формальностей і митних правил, зниження квот обміну валюти.

У свою чергу, розвиток туризму в регіоні може позитивно виявлятися на загальну економічну ситуацію: за рахунок створення нових робочих місць, залучення в господарський оборот додаткових матеріальних ресурсів, будівництва нових об'єктів туризму, залучення інвесторів, збільшення товарообігу.

Для того, що б оцінити туристичний потенціал всієї території необхідно ретельно, докладно вибираючи достовірну інформацію й дані, розглянути кожне питання з усіх боків (табл. 1).

Таблиця 1

Групи факторів для оцінки потенціалу туристичної галузі регіону

Історико-культурна спадщина	<ul style="list-style-type: none"> – насиченість території історико-культурними пам'ятками; – рівень значущості історико-культурних пам'яток (світове, національне, державне надбання); – кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей – розраховується з метою порівняння різних територій для розвитку історико-культурного туризму; – історична, культурна, інша цінність пам'яток; – сучасний стан та рівень збереженості історико-культурних ресурсів.
Природно-рекреаційні умови і ресурси	рельєф, водні об'єкти, ландшафти та зонування територій, ґрунти, гідромінеральні ресурси, сільськогосподарські угіддя, корисні копалини, ліси, клімат та біоклімат та інше
Інфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> – забезпеченість території засобами розміщення для різних категорій туристів та рекреантів; – кількість місць у засобах розміщення; – коефіцієнт завантаження засобів розміщення; – прибуток із розрахунку на 1 місце у закладах розміщення; – кількість працівників означеної галузі; – середня площа засобів розміщення в розрахунку на 1 місце, м²; – кількість підприємств ресторанного господарства; – кількість посадочних місць у підприємствах ресторанного господарства в розрахунку на тисячу жителів регіону; – товарообіг підприємств ресторанного господарства.
Інформація	<ul style="list-style-type: none"> – законодавча база щодо питань розвитку та використання засобів масової інформації; – рівень розвитку засобів масової інформації, інформаційних систем та технологій; – технологічні можливості використання інформаційних систем та технологій суб'єктами туристично-рекреаційної діяльності; – наявність спеціалізованих інформаційних продуктів для туристично-рекреаційної сфери.
Фінанси	<ul style="list-style-type: none"> – державні дотації у сферу туризму та рекреації; – кошти споживачів, сплачені за туристично-рекреаційні послуги; – кошти суб'єктів господарювання, спрямовані на розробку й впровадження нових технологій використання туристичних ресурсів; – фінансування заходів, спрямованих на підвищення рівня обслуговування туристів та якості послуг, що надаються.

Продовження табл. 1

Інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> – обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу; – обсяг реальних та портфельних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу; – кількість укладених договорів з інвесторами; – кошти інвесторів, спрямовані на будівництво, реконструкцію й модернізацію туристично-рекреаційних підприємств; – кошти інвесторів, спрямовані на створення або розвиток підприємств туристично-рекреаційної інфраструктури; – кількість новостворених підприємств завдяки інвестиційній діяльності.
Управління	<ul style="list-style-type: none"> – нормативно-правові акти, що регулюють діяльність туристично-рекреаційної сфери; – показники ефективності управлінської праці; – коефіцієнт оперативності роботи апарату управління; – надійність системи управління; – стабільність системи управління.
Соціальні умови	<ul style="list-style-type: none"> – кількість працівників туристично-рекреаційної сфери; – кількість навчальних закладів усіх видів, які здійснюють підготовку спеціалістів туристичного профілю; – ліцензійний обсяг навчальних закладів усіх видів для підготовки спеціалістів туристичного профілю.
Кадрового забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – ринок робочої сили, який забезпечує туристично-рекреаційні підприємства обслуговуючим персоналом; – експерти та консультанти з підбору кадрів; – навчальні заклади різних рівнів, які забезпечують підготовку спеціалістів для сфери туризму та рекреації; – навчальні заклади, які забезпечують підготовку спеціалістів економічного та юридичного профілю.
Екологічні умови	<ul style="list-style-type: none"> – рівень забрудненості повітряного басейну, водних об'єктів, – забруднення ґрунтів, – наявність електромагнітних хвиль, шум, – радіаційне забруднення
Архітектурно-естетичні умови	<ul style="list-style-type: none"> – наявність заповідників, – пам'яток архітектури і містобудування, археології, історії, природи, культури

За допомогою такої послідовності аналізу, можна найбільш повно описати та проаналізувати сучасний стан потенціалу туристичної галузі України та її регіонів, зокрема Запорізького, до того ж це дозволяє поетапно та всебічно зібрати матеріал та оцінити туристичний потенціал не відокремлено від всіх факторів, тобто оцінити туризм області як важливу частину розвитку, що значно впливає на всі фактори життя населення та економічного розвитку. Такий підхід до оцінки туристичного потенціалу показує важливість та перспективність туристичної галузі будь-якого регіону.

Таким чином, на основі опрацьованих джерел ми можемо зробити висновок, що основною проблемою у комплексному оцінюванні туристичних ресурсів є їх розмежування під час оцінювання.

Відзначимо, що перешкодою формування єдиної (універсальної) методики оцінки ресурсів території для розвитку сфери туризму є не тільки відмінність у фізико-географічних умовах регіонів та їх соціально-економічному розвитку, що визначають набір параметрів оцінки, але й сама форма проведення оцінки.

Запропоновані методичні підходи науковцями спрямовані на визначення рейтингу туристичних регіонів, порівняння цих показників, але така система підрахунку сама по собі не забезпечує аргументованого та об'єктивного вибору стратегії розвитку туристичного комплексу, визначення пріоритетних напрямів та можливостей.

Зазначимо, що оцінка окремих ресурсних складових туристичної галузі не може бути використана сама по собі, тому що вона є суб'єктивною.

Основною проблемою щодо визначення єдиної методики оцінювання туристичного потенціалу є те, що до галузі туризму відносяться підприємства, що входять до різних інших економічних галузей, в межах діяльності яких важко визначити яка частина доходів отримана саме від туристів, а яка від інших споживачів.

Абсолютні статичні показники не дають правильної відповіді наскільки ефективно працює туристична галузь в певній країні або регіоні.

Для отримання достовірних результатів щодо оцінки туристичного потенціалу країни або регіону необхідно використовувати комплексні методики, які надають інтегрований результат за декількома показниками.

Інша ситуація, яку треба враховувати при таких дослідженнях – це ефективність використання тих ресурсів, які має країна або регіон і які впливають на загальну привабливість туристичного напрямку.

Проводячи поверховий логічний аналіз країн з точки зору розвитку та ефективності функціонування туристичної галузі, можна зазначити, що за показником віддаленості від країн-постачальників туристів вони знаходяться у схожій ситуації. Рівень соціально-економічного розвитку, політичної стабільності також приблизно ідентичний.

І третій аспект, якому сучасні вчені, приділяють недостатньо уваги – це наявність певних факторів, дія яких має суттєвий (переважно негативний) вплив на загальну затребуваність туристичного напрямку в контексті загальної соціальної, економічної чи політичної ситуації.

Відзначимо, що кожна з наявних в науковій літературі методик оцінки туристичного потенціалу регіону має певні переваги і недоліки. Аналіз наявних підходів і проблем оцінки туристичного потенціалу країни або регіону, необхідних для розвитку галузі туризму, дає змогу зробити такі висновки:

- в методиках оцінки туристичних ресурсів використовується обмежена кількість параметрів оцінки, що не дає повного уявлення про стан ресурсного потенціалу розвитку туризму та рекреації регіону (зазвичай використовують параметри оцінки окремих ресурсів, а саме природних, рекреаційних ресурсів, історико-культурних, рідше – інфраструктурних);

- в параметрах оцінки виявлено відсутність показників ефективності використання ресурсів туризму (наприклад, стан туристського попиту і пропозиції, технологічність освоєння ресурсів, державне регулювання туристичної діяльності);

- будь-яка пропонує сучасними авторами методика комплексної оцінки ресурсів туризму обов'язково вимагає уточнення критеріальної основи відповідно до природно-кліматичних, ландшафтних умов і особливостей історичного та соціально-економічного розвитку території;

- існує проблема збору інформації, необхідної для проведення комплексної оцінки ресурсів розвитку туризму та рекреації;

- часто проведена оцінка є суб'єктивною.

Оцінка туристичного потенціалу має бути пов'язана з можливістю практичного застосування та забезпечуватися орієнтацією на споживача, його потреби та можливості.

Все це підкреслює необхідність не тільки обліку територіальних особливостей розподілу туристичних ресурсів та економічних процесів, що відбуваються в межах країни та регіонів, а й формування стратегії розвитку регіональних туристичних комплексів в залежності від їх ресурсної складової та потреб сучасного туризму з можливістю запровадження нових форм відпочинку та забезпечуючи інформаційну підтримку їх просування як в межах, так і за межами регіону.

Доцільність та необхідність кількісного оцінювання туристичної привабливості на рівні країни, сфери чи певного регіону пояснюється виявленням тих територій, стимулювання розвитку яких призведе до можливості отримання якнайшвидших економічних результатів – сукупності ефектів.

Висновки з проведеного дослідження. Сьогодні багато проведено досліджень та запропоновано методик щодо оцінки потенціалу туристичної галузі, але більшість з них теоретично обґрунтовані, а на практиці існує багато невирішених проблем. Головною проблемою в дослідженнях на нашу думку є прозорість та достовірність отриманих даних всієї туристичної галузі України, значна частина доходів (результатів) туристичної діяльності суб'єктів знаходиться в тіні, неудосконалена законодавча база, яка б регулювала надходження в бюджет країни, а також можливість маніпулювання результатами таких досліджень, при чому така проблема може спостерігатися, як на рівні оцінки ефективності роботи окремого підприємства, туристичного комплексу регіону чи навіть держави в цілому. Ще однією проблемою є те що, не завжди є доцільним порівняння результатів туристичної діяльності отриманих різними методами, тому що ці результати можуть бути викривлені та заважати формувати правильний та коректний напрям розвитку потенціалу туристичної галузі країни та її регіонів.

Слід відмітити, що отримати максимально точних результатів майже не можливо в оцінюванні туристичної галузі, тому що до сфери впливу відносяться підприємства, які входять до різних економічних галузей, вкрай важко визначити яка саме частина доходів отримана саме від туристів, а яка від інших категорій споживачів.

References:

1. Drozdov, A.V. (1999) Jekoturizm: opredelenija, principy, priznaki, formy. [Ecotourism: definitions, principles, signs, forms] *Aktual'nye problemy turizma. Perspektivy razvitiya turizma v juzhnom Podmoskov'e: sb. dokl. i tez. soobshhenij nauchno-prakt. Konferencii* [Actual problems of tourism. Prospects for the development of tourism in the southern suburbs: Sat. report and mes. messages scientific and practical. Conference]. Moscow, 122-129. [in Russian].
2. Zaharenko, G.N. (2011). Sovremennye podhody k ocenke turistskogo potenciala. [Modern approaches to the assessment of tourist potential] *Vestnik Nacional'noj akademii turizma* [Bulletin of the National Academy of Tourism], 3, 22-26 [in Russian].
3. Zorin, I.V., Kvartal'nov, V.A. (2003). *Jenciklopedija turizma* [Encyclopedia of tourism]. Moscow: Finansy i statistika. [in Russian].
4. Karpenko, Yu.V. (2017). Osoblivosti rozvitku vidnosin vlasnosti u sferi turizmu v umovax globalizaciyi. [Features of development of property relations in the field of tourism in the conditions of globalization]. *Visnik ekonomichnoyi nauki Ukrayiny* [Bulletin of Economic Science of Ukraine], 2, 59-67 [in Ukrainian].
5. Korzh, N.V., Basyuk D.I. (2017). *Upravlinnya turistichnimi destinaciyami: pidruchnik* [Management of tourist destinations: a textbook]. Vinnytsia: Edel'veys i K. [in Ukrainian].
6. Lyubiceva, O.O. (2002). *Rinok turistichnix poslug* [Market of tourist services]. Kyiv: Al'tapres. [in Ukrainian].
7. Myhajlichenko, G.I. (2013). Turistichnij potencial: metodi ocynyuvannya ta innovacijnij rozvitok. [Tourist potential: evaluation methods and innovative development]. *Problemi ekonomiky* [Problems of the economy], 1, 115-123. [in Ukrainian].
8. Moklyak, A. (2004). Turists'ki resursi dlya potreb inozemnogo turizmu v Ukrayini (v konteksti ukrajins'ko-pol's'kix turistichnix zv'yazkiv) [Tourism resources for the needs of foreign tourism in Ukraine (in the context of Ukrainian-Polish tourist links)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. [in Ukrainian].
9. Gerasimenko, V. G. (2016). *Ocinka turistichno-rekreacijnogo potencialu regionu. Monografija*. [Estimation of tourist and recreation potential region. Monograph]. Odesa: ONEU. [in Ukrainian].
10. Rudenko V. P. (2009)ю *Suchasni problemi ekologo-ekonomichnoyi ocinki prirodno-resursnogo potencialu Ukrayini* [Modern problems of the ecological-economic assessment of the natural resource potential of Ukraine]. 4. (pp. 38-42). <http://nbuv.gov.ua/UJRN/geoinf_2009_4_6>. (2019, March, 13). [in Ukrainian].
11. Savchuk, L.N. (2000). *Informacionno-analiticheskaja sistema ocenki investicionnoj privlekatel'nosti predpriyatij* [Information-analytical system for assessing the investment attractiveness of enterprises], 1 (55), 138-141. [in Russian].
12. Svjatoho, N.V. (2007). Konceptual'nye osnovy issledovanija turistskogo potenciala regiona. [Conceptual bases of research of tourist potential of the region]. *Jekonomika i upravlenie* [Economics and management], 2, 30-36. [in Russian].
13. Sklyar, G.P., Drobish, L.V., Vishnevez'ka, L.I. (2017). Statistichni pokazniki rozvitku sferi turizmu v Ukrayini: napryami udoskonalennya ta garmonizaciya z mizhnarodnimi standartami. [Statistical indicators of tourism development in Ukraine: directions of improvement and harmonization with international standards]. *Ekonomichnij visnik Donbasu* [Economic Bulletin Donbass], 2 (48), 157-162. [in Ukrainian].
14. Smal', I.V. (2002). *Osnovi geografiji rekreaciyi i turizmu* [Fundamentals of Geography of Recreation and Tourism]. Zaporizhzhya. [in Ukrainian].

15. Smirnov, I.G. (2009). Logistichne ocinyuvannya rekreacijno-turistichnix ob'ektiv ta resursiv (v konteksti logistichnoyi modeli stalogo rozvitku turizmu) [Logistic evaluation of recreational tourism objects and resources (in the context of the logistic model of sustainable tourism development)]. *Velika Volin`* [Great Volyn], 239-246. [in Ukrainian].
16. Terebuh, A.A., Moroz, O.I. (2016). Ocinyuvannya turistichnogo potencialu destinacij [Estimation of the tourist potential of the destinations]. *Aktual`ni problemi ekonomiky* [Actual problems of the economy], 7 (181), 335-343. [in Ukrainian].
17. Semenov, V.F., Gerasimenko, V.G., Gorban`, G.P. (2012). *Upravlinnya regional`nim rozvitkom turizmu* [Management of regional tourism development]. Odesa-Simferopol: ARIAL. [in Ukrainian].
18. Ushakova, E. O., Zolotarev, Y.Y., Vdovin, S.A. (2014). *Metodologicheskie osnovy ocenki resursov razvitija turizma region* [Methodological bases of evaluation of tourism development resources of the region]. Novosibirsk: SGGA. [in Russian].
19. Goeldner, C.R., McIntosh, R.W. (2003). *Tourism-principles, practices, philosophies*. N.Y.: Wiley and Sons. [in English].